

ció révén valósul meg, „... a kompenzáció azt jelenti, hogy a tanulás folyamatában elsősorban a személyiségeknek azok az elemei kapcsolódnak be, amelyeket a sérülés közvetlenül nem ért, a reedukáció a személyiség-sérülés által közvetlenül sújtott elemeinek kihasználását és fejlesztését jelentik.” JAN JESENSKY a gyógyítás és a nevelés különbségét abban látja, hogy a gyógyítás „a látási fogyatékos személy egyéniségének valamilyen kicsiny elemére irányul”, a speciális nevelés pedig „a gyógyítástól eltérően a látási fogyatékos személy egész személyiségére” hat. A gyógyító nevelésről adott értelmezése eltér a fogalom hagyományos magyar értelmezésétől „A gyógyítás olykor közvetlenül kihasználja a nevelést, mint a gyógyítás egy olyan eszközt, amely közvetlenül bevezeti vagy támogatja a kívánt gyógyítási eredményt. Csehszlovákiában ebben a vonatkozásban különösen gazdag tapasztalatokat szereztünk az ambliopia és a kancsalság fiziológiai megszüntetése, valamint az ilyen látási fogyatékosokban szenvedő gyermekek nevelése tekintetében. A nevelés és a gyógyítás kapcsolatának ilyen felfogása mellett beszélhetünk neveléssel végrehajtott gyógyításról, vagy pedig gyógyító nevelésről (3), amelytől meg kell különböztetni a gyógypedagógia fogalmát, amelyet egyes országokban a speciális defektológiai pedagógia megnevezésére használnak. A gyógyító nevelés jellegével bírhatnak a nevelés egyes tényezői is, pl. a gyógyító testnevelés, a gyógyító munkárevelés. Ilyen jelleget ölthet egyes esetekben pl. az ambliopiában és a kancsalságban szenvedő gyermekek esetében a speciális nevelés nagy része, amennyiben ez a nevelés kifejezetten reedukációs irányzatú. Az a tény, hogy a nevelés gyógyítóan hat, vezetett oda, hogy az egészségügyi intézmények keretében speciális pedagógiai intézetek alakultak, amelyek pl. a Csehszlovákiában és más országokban a kórházak szemészeti osztályai mellett létesített iskolák”. JAN JESENSKY második tanulmánya a látási fogyatékosok oktatási folyamatának sajátosságaival foglalkozik. Bevezetésben hangsúlyozza az oktatás fokozott jelentőségét a látási fogyatékosok személyiség-fejlesztésében, majd az oktatás elméleti alapjait ismerteti. Felvázolja az oktatás alapvető struktúrális elemeit, majd részletesen foglalkozik a vakok képzet, fogalom és ítéletalkotásával.

Befejezésül érdekes kitekintést nyújt a látási fogyatékosoknál a programozott oktatás és az oktatógépek perspektivikus alkalmazásának lehetőségéről.

Az Évkönyvet GORDOSNÉ SZABÓ ANNA Jólézi Cházár András halálának 150. évfordulóján tartott ünnepi megemlékezés zárja. Jólézi Cházár Andrásban a gyógypedagógia az 1902-ben Vácott megnyílt első magyar siketnéma intézet megszervezésének elindítóját tiszteli.

A Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola I. Évkönyve 1965-ben jelent meg. Ehhez viszonyítva az ismertetett II. Évkönyv jelentősen terjedelmesebb (az első 274, a második 405 oldal), több szempontú fejezettelágazásával átfogóbb képet ad a Főiskola Tudományos életéről és idegen nyelvű összefoglalóival jobban elősegíti a hazai tudományos eredmények külföldi propagálását.

A magyar gyógypedagógia az útkeresés napjait éli. Mint minden megújulás, úgy ez is az ellentétes nézetek és vélemények harcából születik meg. A Főiskola Tudományos Tanácsát a történeti hűségére és az őszinteségre való törekvés vezette akkor, amikor a szakmai-ideológiai vitákon elhangzott hozzászólásokat átdolgozás nélkül, eredeti formájukban közölte. A tanulság így a kortárs számára is gazdagabb és a neveléstudomány művelői a személyes meggyőződés erővonalaik ismeretében jobban megértik az eszmei szintre kivetülő egyéni hangsúlyokat is.

A Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán folyó szakmai-ideológiai vita igényli a neveléstudomány képviselőinek értő és megértő véleményét és állásfoglalását. A pedagógia és a gyógypedagógia sokrétű és sokféle szinten jelentkező kapcsolata — amely a viták alapkérdése — akkor tárul fel teljes egészében, ha ezt a kapcsolatot nemcsak a gyógypedagógia oldaláról, hanem az általános neveléstudomány oldaláról is vizsgálat alá vonjuk. A látszólag partikuláris problémákban a pedagógia általános alapkérdései tárnak fel, amelyek ilyen formában történő vizsgálata az általánosról kialakított gyakran sablonos, de többnyire általánosított és elvont tudásunkat is jelentősen gazdagíthatja. A gyógypedagógia gondjait való részvállalás az egész neveléstudomány ügyét viszi előbbre.

ILLYÉS SÁNDOR

TANÍTÓKÉPZŐ INTÉZETEK TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEI IV.

Szerk.: KISS TIHAMÉR és KISS LAJOS (Debrecen, 1967)

Igen változatos és tömör tartalommal, csak adatszerűsége törekvő vizsgálati eredményekkel jelent meg a Tanítóképző Intézetek

Tudományos Közleményei IV. kötete. A 16 tanulmány bár már egyenként — kevés kivétellel — oldalszámban nem annyira terjedel-

mes, nagyobbára kézzelfogható adatokat ad az oktató-nevelő munka napi feladatairól az olvasó kezébe. Egyes visszatérő témakörök (matematikatantás az általános iskolában; a képi térlátás) a tudományos vizsgálódás sokoldalú kifejtését biztosítják. A kötetben dominál a pszichológia mind tartalmában, mind terjedelmében, csekélyebb a pedagógiai rész.

1. A *Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. éves évfordulójára* (NAGY SÁNDOR) című bevezető csak átfogó képet kívánt adni a szocialista iskolapolitika kérdéseiről, kiemelve a szocialista munkaiskola létrehozásának történelmi feladatait. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatását mutatja be a szovjet és a hazai pedagógiai gondolkozásra, a nagy évfordulóra való emlékezéséppen.

2. HORVÁTH IMRE bajai tanítóképzőintézeti tanár „*A természettudományos műveltség szerepe hallgatóink marxista—leninista világnézetének megalapozásában*” című tanulmánya tulajdonképpen vitafórum. Vitafórum abból a szempontból, hogy egy új tantárgy bevezetésével megoldható-e a világnézetű nevelés kérdése, vagy a meglévők helyes, marxista szellemű tanításával is el tudunk-e érni oda. Persze, ehhez a szaktanárok alapos szakirodalmi, világnézetű tájékozottsága és szubjektív nevelő hatása szükséges. Hogy lehetségesek ilyen példák és eredmények, középiskolai tanulmányaink, diákveinink bizonyítják, hiszen a tanár világnézetű szemlélete egész generációsorok életére, magatartására, az élet, a valóság, a társadalom nagy kérdéseiben való eligazodására kihatott.

3. KISS TIHAMÉR: „*A szenvedélyek lélektani sajátosságai és szerepük az egyén és a társadalom életében*” című tanulmánya nem új, de mindig időszerű problémát tárgyal. Rövid történeti áttekintést is ad a szenvedélyekkel kapcsolatos elméletekről, tanításokról. Ebben a modern pszichológia megállapításaira is utal, felhasználja a marxizmus—leninizmus klasszikusainak, a tudomány nagy úttörőinek példáját, munkásságuk szubjektív motivációit. Az elemzésben a szenvedélyek osztályozása és motivációja során foglalkozik S. Freud elméletével. Azonban jó lett volna, ha az egész freudi iskola vonatkozó elméleti anyagát feldolgozta volna. Kiss Tihamér tanulmánya inkább *rendszerez* a szenvedélyek lélektani sajátosságaira és szerepére vonatkozó nézeteket, mint kifejtené — pedig megérné — azok minden filozófiai, pszichológiai, sőt sokszor biológiai, társadalmi motivációit. Ennek az elemzésnek az elhagyásával is eljutt volna a helyes összegzéshez, amikor azt mondja, hogy „a szenvedély annyira igénybe veheti az egyén képességeit, tehetőségét, összes értelmi és fizikai erőit, hogy a személyiség és a szenvedély szinte teljes mértékben egyesül...” „Szenvedélyes embereknek azokat tartják, akik egy nagy eszme, egy közös-

ség vagy az egész emberiség érdekében minden képességük, fizikai és szellemi erejük bevetésével eltökélten harcolnak kitűzött céljuk érdekében. E szenvedélyes kutató, alkotó, társadalmat átforgató vagy művészi teremtő tevékenységük során nem tekintik saját egyéni érdekeiket, nem törődnek kényelmükkel, sőt egészségükkel sem, s mindent képesek odaáldozni némes szenvedélyüknek”. A probléma megkívánja a kérdés teljes, a mai pszichológia megvilágításában való feltárását, bemutatását, elemzés útján való kidolgozását.

4. BALÓ JÓZSEF: *A gondolkodás fejlesztésének lehetőségei* című tanulmánya igen fontos és lényeges kérdést elemez, amelyet feltétlenül ismernie kell minden neveléssel foglalkozó embernek. Az ösztönös helyett így lenne tudatos oktató-nevelő munka az iskolában. A pedagógiai rutin mellett az óra megtervezése, az óravezetés főbb fordulatainak otthoni kidolgozása, a tanulókkal való tudatos, tervszerű foglalkozás teszi mesterré a pedagógust. A szerző így fogalmazza meg ezt a követelményt: „Minden nevelőnek magának kell — a konkrét pedagógiai helyzet konkrét pedagógiai elemzése révén — megtervezni azokat a nevelőhatásokat, amelyek útján a tanulói és tanítójelölti személyiség ismeretszerző tartalékaik aktívválhatóak, fokozható az értelmi tevékenység iránti érdeklődés, fejleszthető az értelmi munka kultúrája, szélesíthető a szellemi látóköri, kialakítható a természet, a társadalom mozgását tükröző rugalmas, élő értelem, mint a sokoldalú, harmonikus személyiség egyik meghatározó jegye”. Ehhez a gondolathoz ad a szerző sok érdekes tapasztalati példát.

5. A kötet következő tanulmánya SÁRDI LAJOS: *Az összehasonlító gondolkodás fejlettségének vizsgálata a 6—10 éves korú gyermekeknél*. A szerző az ismeretszerzés alapvető képességeinek kifejlesztésére keres egzakt felméréseken alapuló megállapításokat. Alaperedményei nem ismeretlenek, hiszen a homogén-heterogén soros tesztvizsgálatok már 30 évvel ezelőtt is rámutattak bizonyos összehasonlítási problémákra, emlékezeti kérdésekre, a szemléleti és elvont ismeretek reprodukálására. SÁRDI LAJOS azonban új viszonylatok bemutatására törekszik a 6—10 éves tanulók összehasonlító gondolkodása fejlettségének vizsgálatában, hogy az így kapott eredménnyel is alátámassza a tanulók tanulmányi eredményeinek szintjével megállapított kategóriák közti különbségeket. A pedagógiai konklúziók levonhatósága érdekében a felmérés kiszélesítése és sokoldalúvá tétele szükséges. Reméljük, hogy így meghozza a várt teljes értékű eredményeket.

6. CSISZÁR ALBERT: *Felsőoktatási intézmények hallgatóinak tanulásával kapcsolatos vizsgálatok* című tanulmányában a különböző szakos (bányász, vegyész, bölcsész, tanárképzős) hallgatók tanulásának külső körülményeit vizsgálja: ilyenek a tanulás helye, egyéni és társas

tanulás, csend, zaj, a tanulás ideje, jegyzetelés, pihenés, doppingoló, nyugtatószerek használata. A szerző az összefoglalásban hangsúlyozza, hogy felmérései nem adnak látványos eredményeket, csak az általánosat húzzák alá. Érdemes a kérdéssel foglalkozni, hiszen nem csak felsőoktatási intézményekben, de még a középfokú felnőtt (esti) oktatásban is elég sok a fiatalkori idegösszeroppanás, kimerültség stb, ami valamikor ismeretlen vagy elenyésző volt, még a túlterhelés kérdésének századeleji kísérleti-pedagógiai vizsgálatok útján való felvetése ellenére is.

7. Kicsit kéri a komoly felméréseket, szakirodalmi feldolgozásokat tükröző dolgozatok közül a pedagógiai rész bevezető tanulmánya. Valahogyan nem illik bele a kötet milliójébe SÜTÖR SÁNDOR tanulmánya, illetve cikke. Inkább a Köznevelés vezércikke lehetne, vagy tantestületi értekezletek bevezetője. Úgy érezzük, hogy a kötet előző számai is joggal igényelnek valamilyen kerék, részeiben is kidolgozott „tanulmányokat”, kevesebb művelődéspolitikai eszme-futatást. Pedagógiai folyóirataink szívesen is veszik ezeket, szükség is van rájuk a maguk helyén.

8. Időszerű és jó dolog FÜGH REZSŐNÉ írása, „A programozott oktatás lehetőségei az általános iskola IV. osztályának nyelvtan-helyesírás tanításában.” A dolgozatot és a vele kapcsolatos vizsgálódást a „Szegedi Nyári Egyetem” tapasztalatai motiválták, s a kérdés feltevése, hogy az általános iskola IV. osztályos tanulói elég fejlettek-e ahhoz, hogy számukra teljesen új anyagot önállóan dolgozzanak fel, a napi pedagógiai érdeklődés izgalmas kérdése. A program kidolgozása, a programozott óra leveztetése, a feladatok elvégzésének értékelése és a pedagógiai következtetések — különösen a tanulók aktivizálásának kérdése —, az eredményként megállapított korlátok között korunk modern oktatásformáival tart lépést, amiben a tanulmány értéke igen jelentős.

9. Soós PÁL: „Az oktatáson kívüli nevelés néhány kérdése a tanító- és népművelőképzés rendszerében” című tanulmánya olyan feladatokat említ — a tanítóképzőintézeti egységes nevelés, a hivatásra nevelés, természetudományos szemléletre nevelés, a szabad idő kérdése, az ifjúkori fejlődés és tanítóképzés kérdése, a KISZ munka —, melyek mind benne vannak — szerintem — a jó oktató-nevelő munkában, ha megfelelők a nevelők. Ha most a felsőfokú tanítóképzésben e téren problémák vannak, vizsgáljuk meg a jó objektív feltételek mellett a subjektív feltételeket. Erre is gondolni kellene!

10. A módszertani részben a helyesírás, az alsótagozatos matematikatanítás, a tanítóképző-intézeti ének-zene tanítás és a képi térlátás oktatásának problémáiról van szó. Mindhárom tanulmány a szakmódszertan-

ban ad segítséget a gyakorló pedagógusnak.

HERNÁDY SÁNDOR „A másolás” című tanulmányában a másolásnál előforduló hibák; problémák felsorolásából indul ki, majd példákat ad a másoltatáshoz. A szerző a kérdést a tanulás és a tanítás szempontjából vizsgálta. A helyesírás tanításban az értelmi erők fokozására törekedett, az önellenőrzés pedagógiáját tisztázta.

11. UNGVÁRY GYULA „Az alsótagozatos matematikaoktatás korszerűsítésének lehetőségei” címmel értekezik az 1869-es tanterv és az 1962-es budapesti Unesco értekezlet követelményeinek összevetésével. Kimondja a tételt: korszerűsíteni kell a matematikaoktatást. Amíg eljut a végső konkluzióig, az I. és II. osztályos tanulók matematikaoktatásához ad példákat, feladatokat számokkal és betűszimbólumokkal, a számok alaki és helyi értékének megértésére, a műveletfogalmak logikai értelmű kialakítására, a gyermek problémakeresésének mint készségnek a kialakítására, hogy a gyermekek megértsék a matematikai fogalmakat, s ezzel az automatizált mechanizmusokon túl lépjenek. A középiskolába lépő tanulók magukkal hozott matematika tudásának hiányossága a korszerűsítést nagyon sürgetően követeli.

12. KOPÁCSY BÉLÁNÉ: „A tanítóképző-intézeti ének-zene oktatás néhány problémája” című cikke ismét az érdeklődés homlokterébe állítja ezt a kérdést. A régi tanítóképző zenei oktatása és az új, felsőfokú tanítóképző zenei oktatása között bizonyos törés volt tapasztalható. A régi képzőben 5 évig tanult zenét a tanuló, zenei tudás nélkül, vagy zenei hallás nélkül be sem kerülhetett a tanítóképzőbe. Ez volt az egyedüli „alkalmasságvizsgálat”. Ma a kérdés másként jelentkezik, összetettebb az „alkalmasságvizsgálat”, nem egyforma a hallgatók zenei műveltsége. Kopácsyné azokat az általános igényeket sorolja fel, amelyeknek érvényesülniük kell a jó tanító ének-zene tanításában.

13. PÁLFFY ZOLTÁN: „A képi térlátás tanításának programozásáról” című tanulmánya folytatása a Tudományos Közlemények korábbi számaiban közreadott tanulmányainak. Összeköti a gyermek tárgy-és térlátásának pszichikai problémáját a rajztanítás programozásának problematikájával, hogy újszerűt adjon, a „belső látás” fontosságát elismerje, a programozásban fókuszotlan hívja fel a figyelmet a tanulók életkori sajátosságaira.

14. A kötet neveléstörténeti tanulmánya BUDOSÓ ERNŐ: *A Debreceni Kollégium délszálvi kapcsolatai a XVIII. és XIX. században*. Ebben a Debrecenben tanult szerb diák, a Kántus alapítványt tevő Thököly Száváról emlékezik meg levéltári és történeti feldolgozások alapján.

15. HEGEDÜS ANDRÁS: *Tanítók, tanárok Tolnai Lajos életművében* című tanulmánya

alapos és mélyreható elemzést ad Tolnai műveinek a falusi tanító kiszolgáltatottságát bemutató írásaiból, a kisvárosi tanártípusokról, professzorokról, anekdotikus feldolgozásokról; Szász Károly, Gönczy Pál, Koncz József, Brassay Samu alakjának megrajzolásával. Utal arra a hatásra, amit Tolnai a késői kortárs, Móricz Zsigmond írói művészetére, társadalomkritikájára gyakorolt.

16. Cs. NAGY ISTVÁN: „Csanádi Imre két vállalkozása” című cikkében a költő két gyermekverskötetét elemzi. Kitér a gyermeknyelv

elemeinek érvényesülésére Csanádi verseiben; a néprajz hagyományainak szerepére, a gyermeki világkép tükröződésére.

Amint látjuk, a Tanítóképző Intézetek Tudományos Közleményei IV. kötete változatos tartalommal jelent meg. Szeretnénk, ha a folytatás a megkezdett és négy év alatt kialakult formák szerint gazdagíthatná pedagógiai irodalmunkat, segítené tovább tanítóink, tanáraink tudatos pedagógiai munkáját.

DEÁK GÁBOR

INTERNATIONAL REVIEW OF EDUCATION, XIII. (1967)

„Az *International Review of Education* a hamburgi UNESCO Neveléstudományi Intézet lapja, amelyet független nemzeti szerkesztőbizottság irányít. A folyóirat feladata tanulmányok, közlemények, cikkek és kritikák közlése a pedagógia különböző területeiről. A közlemények eredeti nyelvükön jelennek meg, ha az angol, német vagy francia. A tanulmányokat a másik két nyelven — esetenként oroszul és spanyolul is — írott összefoglalás követi. Minden kötet 512 lapot tartalmaz, és háromhavonként összesen évi négy füzetben jelenik meg.” A szerkesztőbizottság tagjai: ÁGOSTON GYÖRGY (Szeged), H. LIONEL ELVIN (London), GILBERT DE LANDSHEERE (Liège), WILLARD C. OLSON (Ann Arbor), DAVID A. WALKER (Edinburgh) és ALBERT LEGRAND (Hamburg). Az 1967. évi XIII. évfolyamban a következő tanulmányok jelentek meg:

1. szám, 1—130. l.: TORSTEN HUSÉN, Stockholm: Néhány gondolat a pedagógiai technológiáról (angol); M. J. LANGEVELD, Utrecht: Programozott oktatás. Néhány előzetes megfontolás pedagógiai szempontból (angol); PANTELEIMON D. LEBEDEV, Moszkva: A pedagógiai technika és a programozott oktatás a Szovjetunióban (angol); ISAAC J. SLOOS, Leyden: Az L.O.I. fölépítése, szervezete és tevékenysége. A levelezőoktatás általános helyzete Hollandiában (angol).

2. szám, 131—254. l.: RICHARD F. GOODINGS, Durham: Új irányzatok és fejlemények az angol alap- és középfokú oktatásban (angol); EUGEN EGGBERG, Genf: A svájci iskolarendszer. Problémák és törekvések (német); WILHELM SJÖSTRAND, Uppsala: Új irányzatok és fejlemények a skandináv alap- és középfokú oktatásban (angol); ABDEL A. H. EL KOUSSY, Beirut: Új irányzatok és fejlemények az arab világ alap- és középfokú oktatásában (angol); BRYAN, T. PECK, Dublin: Protestáns iskolák az Ir Köztársaságban (angol).

3. szám, 255—384. l.: TREVOR MILLER, Sydney: Változások az ausztráliai középfokú oktatásban (angol); MARION COULON, Brüsszel: Új irányzatok és fejlemények a belga alap- és középfokú oktatásban (francia); JEAN VIAL, Párizs: Az oktatási módszerek fejlődése Franciaországban (francia); BENCÉDY JÓZSEF, Budapest: Új irányzatok és fejlemények a magyar alap- és középfokú oktatásban (francia); GULAB CHAURASIA és GOPI NATH KAUL, Új-Delhi: Új irányzatok és fejlemények az indiai alap- és középfokú oktatásban (angol).

4. szám, 385—512. l.: Az urbanizáció hatása a nevelésben (különszám A. HARRY PASSOW szerkesztésében és bevezető tanulmányával). ROBERT J. HAVIGHURST, Chicago: Urbanizáció és nevelés az Egyesült Államokban (angol); MOSHE és SARAH SMILANSKY, Tel-Aviv: A kulturális szempontból hátrányos helyzetű tanulók értelmi fejlődése. — Egy elméleti és gyakorlati szempontú adatfelvétel Izraelből (angol); EDMUND KING, London: Urbanizáció és nevelés Nagy-Britanniában (angol); SABURI BIOBAKU, Lagosz: Az urbanizáció hatása a nevelésre Afrikában. A nigériai tapasztalatok (angol); W. D. HALLS, Oxford: Az urbanizáció hatása a francia nevelésügyre (francia); JOHN SINGLETON, Pittsburgh: A város és a vidék összehasonlítása a japán nevelésügyben (angol).

Az új szerkesztőbizottság — a legtöbb folyóirat általános szerkesztési gyakorlatára visszatérve — a közleményeket általában a beérkezés sorrendjében közli. Kísérletképpen azonban évenként egy-egy különszámot tervez kiadni, amely önálló címmel, szakszerkesztő irányításával az oktatás-nevelés egy-egy időszerű világproblémáját tematikusan mutatja be. — Valamennyi számban szemle- és gazdag könyvkritikai rovatot, intézeti híreket és a szerzőkről szóló jegyzeteket olvashatunk.

KOZMA TAMÁS